

Tytuł, streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim

Tytuł rozprawy doktorskiej:

Społeczne aspekty formułowania ocen na przykładzie recenzji w postępowaniach habilitacyjnych

Autor: Łukasz Remisiewicz

Promotor: dr hab. Dorota Rancew-Sikora, prof. UG

Słowa kluczowe: socjologia nauki, ocena akademicka, ewaluacja, peer review, recenzje habilitacyjne, bibliometria, teoria socjologiczna

Streszczenie: Rozprawa dokumentuje i analizuje praktyki ocenne osób recenzujących w postępowaniach habilitacyjnych w dyscyplinie socjologia z lat 2013-2019. Struktura pracy obejmuje dziewięć rozdziałów, wstęp oraz podsumowanie. Rozdziały 1-5 przedstawiają aktualny stan badań nad procesami recenzyjnymi, a także teorię wykorzystaną w pracy. W rozdziale pierwszym przeanalizowano przemiany imaginariów nauki, wyróżniając imaginaria nauki jako dążenia do prawdy, nauki jako gry społeczności uczonych oraz nauki jako gry ewaluacyjnej. Wyobrażenia dotyczące celów i sposobów uprawiania nauki przeobrażają się współcześnie szczególnie pod wpływem tendencji metryczacyjnych (rozpowszechnienia pomiaru osiągnięć naukowych) oraz ekonomicznych (zwiększenie konkurencyjności, nacisk na transparentność wydatków publicznych), a to potencjalnie może wpływać na sposoby oceny dorobku habilitacyjnego.

W drugim rozdziale krytycznie zreferowano najważniejsze dotychczasowe ustalenia socjologiczne w odniesieniu do procesów oceny naukowej, w tym koncepcję kultur ewaluacyjnych Michèle Lamont, koncepcję *homo academicus* Pierre'a Bourdieu, a szerzej także teorię działania środowiska naukowego Randalla Collinsa.

Odwołując się do poprzednich ustaleń, w rozdziale trzecim wprowadzono teoretyczne pojęcie *logik oceniania*. Logiki oceniania stanowią schematy, w ramach których prowadzone są poszczególne rozumowania recenzenckie. Wyróżniono trzy logiki, które są izomorficzne do imaginariów nauki: logikę prawdy, logikę gry społeczności uczonych (gry-S) oraz logikę gry ewaluacyjnej (gry-E). Każda z tych logik charakteryzuje się innym sposobem wytwarzania kryteriów oceny, źródeł motywów wnioskowań, głównych punktów odniesienia przy ocenie, a także obiektów zaufania i heurystyk rozumowań prowadzonych przez osoby recenzujące. Jak

założono, oceny dorobku habilitacyjnego prowadzone w ramach różnych logik mogą skutkować odmiennym wynikiem.

W rozdziale czwartym zarysowano społeczny kontekst recenzji habilitacyjnych, przedstawiając recenzje habilitacyjne na tle innych rodzajów recenzji funkcjonujących w nauce. Krótko zarysowano historię habilitacji w Polsce, stan prawny w badanym okresie, a także rolę habilitacji w biografii naukowej w polskim kontekście.

Rozdział piąty poświęcono umówieniu różnych ról społecznych, które odgrywają osoby recenzujące. Wyróżniono rolę *gatekeepera*, który w postępowaniu habilitacyjnym dokonuje selekcji osób oraz idei, rolę kolegi-naukowca (*peer*), rolę oceniającego (w kontekście badań nad rzetelnością i trafnością recenzji oraz zgodności wewnętrznej i zewnętrznej recenzji), a także rolę autora tekstu recenzyjnego.

W rozdziale szóstym zarysowano opis konstrukcji badania, cele badania oraz dylematy etyczne, które wiązały się z jego przeprowadzeniem. W badaniu chodziło o sprawdzenie socjologicznej nośności teorii logik oceniania, w odniesieniu do postępowań habilitacyjnych w dyscyplinie socjologia. W tym celu stworzono badanie prowadzone w podejściu metod mieszanych, o charakterze sekwencyjnym dwufazowym.

Pierwsza faza badania, opisana w rozdziale siódmym zakładała analizę ilościową wszystkich postępowań oraz recenzji w postępowaniach habilitacyjnych w dyscyplinie socjologia z lat 2013-2019. Materiał badawczy stanowiły dane dotyczące 195 postępowań oraz 474 recenzji. Analiza dostarczyła informacji o wybranych statystykach opisowych dotyczących tych postępowań, pozwoliła zdiagnozować stopień wpływu poszczególnych zmiennych (płeć, stopień naukowy) na wynik recenzji, a także pozwoliła zidentyfikować postępowania, których wynik był szczególnie trudny do przewidzenia.

Dwa kolejne rozdziały przedstawiają, drugą, jakościową fazę analizy. W rozdziale ósmym przeanalizowano 70 recenzji negatywnych w postępowaniach, które znalazły się w zbiorze danych. Celem była identyfikacja praktyk gatekeeperskich, oraz wyróżnienie wzorców i schematów posługiwania się przez recenzentów określonymi logikami oceniania. Szczegółowo przeanalizowano sposoby, w jakie osoby recenzujące konstruują granice symboliczne pomiędzy nauką a nienauką, a także pomiędzy socjologią a innymi dyscyplinami. Wskazano katalog zarzutów stawianych w ramach wyróżnionych logik, a także praktyki, które zmierzały

do ustalenia oceny w odniesieniu do kluczowych pojęć takich jak „znaczny wkład do dyscypliny”, „istotna aktywność” czy „samodzielność naukowa”.

W rozdziale dziewiątym natomiast dokonano analizy porównawczej recenzji z sześciu postępowań o szczególnie trudnym do przewidzenia przebiegu. W rozdziale tym wskazano szereg wzorców, które ujawniły się w trakcie analizy uzyskiwania zgodności lub niezgodności recenzentów w odniesieniu do tych samych przedmiotów oceny.

Rozprawę wieńczy podsumowanie dotyczące osiągniętych rezultatów, refleksje metateoretyczne oraz autorefleksje badawcze, a także dyspozycje do dalszych badań.